

SOCIOEKONOMICKÉ ASPEKTY SUBURBANIZAČNÍCH PROCESŮ ČESKÝCH MĚST

SOCIO-ECONOMIC ASPECTS OF SUBURBANISATION PROCESSES OF CZECH TOWNS

Bc. Pavlína Švajdlerová

Univerzita Pardubice, Fakulta ekonomicko-správní, Studentská 84 532 10 Pardubice

Papinka.S@email.cz

Klíčová slova

suburbanizace, sociální klima, ekonomické aspekty, Němčice

Keywords

Suburbanization, social climate, economic aspects, Němčice

Abstrakt

Práce se zabývá suburbanizací vybraných českých obcí. Cílem práce je identifikovat a analyzovat změny socioekonomického prostředí obcí ve vztahu k probíhajícím suburbanizačním procesům. Dílčím cílem práce je na příkladu vybrané obce v suburbánním zázemí města Pardubice vyhodnotit sociální klima obce s ohledem na změny způsobené suburbanizačním procesům.

Abstract

This thesis deals with the suburbanization of selected Czech towns. The aim is to identify and analyze changes in socio-economic environment of communities in relation to the ongoing suburbanisation processes. A sub-goal is the example of selected villages in the hinterland town of Pardubice suburbanisation assess the social climate of the municipality with regard to the changes brought suburbanisation processes.

ÚVOD

Suburbanizace je chápána jako stěhování obyvatel, jejich aktivit a funkcí z jádrových území měst na okraje těchto měst a za hranice měst. Suburbanizace není novým jevem, s jejím rozvojem se v globálním měřítku setkáváme již po druhé světové válce. V té době dochází především v USA a s určitým časovým zpožděním i ve vyspělých zemích západní Evropy k nekontrolovatelnému rozpínání a budování měst do okolní krajiny. V období socialismu byla tato individuální výstavba ve městech nahrazena hromadným budováním panelových sídlišť, kam se stěhovali lidé z okolních obcí. Až vlivem změny politického režimu v České republice kolem počátku 90. let 20. stol. dochází ke změnám životního stylu obyvatel.

Práce se zabývá otázkou procesu rezidenční suburbanizace. V Pardubicích se proces suburbanizace začal objevovat po roce 2000, kdy se obyvatelé města pomalu začali stěhovat do příměstských oblastí a za hranice města. Suburbanizace přináší změny jak ve fyzické struktuře území tak má i dopady též do sociální struktury.

Cílem práce je identifikace a analýza změn socioekonomického prostředí obcí ve vztahu k probíhajícím suburbanizačním procesům. Dílčím cílem práce je na příkladu vybrané obce v suburbánním zázemí města Pardubice vyhodnotit sociální klima obce s ohledem na změny způsobené suburbanizačním procesům.

Výzkumnou metodou, která bude využita pro zjištění socioekonomických aspektů obce, je dotazníkové šetření. Dále bude pro vypracování práce využita odborná literatura, statistická data zejména z Českého statistického úřadu a také průzkum současného stavu lokalit.

Vysvětlení pojmů rezidenční suburbanizace a sociální klima

Práce se zabývá otázkou procesu rezidenční suburbanizace. *Rezidenční suburbanizace* vzniká jako výsledek souladu snu o levnějším a zdravějším bydlení na venkově a nepromyšleného, neregulovaného nebo nedostatečně regulovaného růstu osídlení. Životní styl venkovského obyvatelstva se velmi připodobnil městskému. V suburbánních oblastech především mnohonásobně roste potřeba mobility, ale nízká hustota zástavby znemožňuje zavedení efektivní dopravní obsluhy. Lidé zde bydlící či pracující jsou tak silně závislí na používání individuální automobilové dopravy.

V suburbanizovaných oblastech se dá těžko najít nějaká občanská vybavenost. Venkovské krajiny značně ubývá a zároveň dochází k zanesení prvků městské architektury. Srovná-li se suburbánní oblast s původní venkovskou zástavbou, dojdeme ke zjištění, že se tyto oblasti

odlišují nejen svým vzhledem, ale i vybaveností domů. Ideální hustota osídlení v rezidenční suburbanizaci by se měla pohybovat okolo 80-100 ob./ha, což bude vypovídat o tom, že městské osídlení dobře funguje z hlediska požadavku na kvalitu bydlení, utváření veřejných prostranství a v neposlední řadě se najdou i prostory s dostatkem zeleně. Hustota osídlení v suburbii bývá nízká, většinou okolo 30-40 ob./ha.[1]

Míra suburbanizace se dá posuzovat z více pohledů. Jedná se ale především o hledisko ekologické, sociální (environmentální) a ekonomické. Pro tyto pohledy se dají vymezit různé faktory měřitelnosti. Nejpoužívanějšími a nejpřesnějšími jsou ekonomické aspekty, které využívají různých indikátorů pro stanovení velikosti a míry suburbanizace malé obce v zázemí velkého města. [2]

Suburbanizace přináší rozmanité důsledky na individuální, místní, metropolitní i celospolečenské úrovni. Některé z nich jsou vnímány jako pozitivní, jiné naopak vzbuzují nesouhlas a vedou ke snahám o ovlivnění suburbanizace. Zatímco důsledky mohou být hodnoceny pozitivně z ekonomického hlediska, mohou přinášet negativní dopady sociální nebo environmentální a naopak. Za negativní důsledky jsou považovány takové, které snižují udržitelnost celkového společenského rozvoje v metropolitní oblasti z ekonomického, sociálního a environmentálního hlediska. [2]

Pro přehled některých sociálních faktorů, které působí na člověka, obci ale i městský region jsou uvedeny v přehledné tabulce níže.

Přehled vybraných hlavních sociálních faktorů ovlivňující šíření rezidenční suburbanizace:

- věková a vzdělanostní struktura nově příchozích (VŠ, SŠ, příjmově nezávislé),
- uspořádání satelitních městeček, sociální konflikty mezi starousedlíky a nově přistěhovalými,
- růst individualismu, veřejný prostor, monofunkční plochy, pohyb peších, doprava, MHD, zeleň, individualizace jedince, nárůst agresivity, rozvodovosti a nekomunikativnost.[3]

Tabulka 1: Důsledky suburbanizace

		SUBURBANIZÉR	CÍLOVÉ OBCE	MĚSTSKÝ REGION
Fyzické (a funkční) prostředí	Klady	<ul style="list-style-type: none"> Lepší životní prostředí Rodinný domek za městem Prestiž spojená s vlastnictvím domu 	<ul style="list-style-type: none"> Zlepšení technické infrastruktury – inženýrské sítě, dopravní komunikace Vyšší příjmy obce 	<ul style="list-style-type: none"> Zajištění veškeré občanské vybavenosti
	Zápory	<ul style="list-style-type: none"> Více času v dopravě Špatná občanská vybavenost 	<ul style="list-style-type: none"> Narušení urbanistické struktury Náklady na údržbu inženýrských sítí a komunikací Nedostatečná kapacita technické infrastruktury (např. čistírna) a občanské vybavenosti (např. školy) 	<ul style="list-style-type: none"> Prostorové rozpínání a rozvolňování městského regionu Energetická a materiální náročnost na budování technické infrastruktury Změny ve využití krajiny (méně ploch pro zemědělské a rekreační využití) Narušení rázu venkovské krajiny Dopravní zácpy
Sociální prostředí	Klady	<ul style="list-style-type: none"> Život v lokalitě obývané sociálně silnějšími skupinami Větší bezpečí Minimální kriminalita 	<ul style="list-style-type: none"> Příchod mladších vzdělanějších a bohatších obyvatel Zvýšená politická participace Populační růst obce 	<ul style="list-style-type: none"> Snaha o opětovné přilákání lidí zpět do měst př. budování parků
	Zápory	<ul style="list-style-type: none"> Izolovanost některých skupin (zelené vdovy, teenageři) Individualismus 	<ul style="list-style-type: none"> Riziko konfliktů mezi původními a novými rezidenty (odlišný sociální status a životní styl) Nepřihlašování trvalého bydliště nových rezidentů v obci Chybí místa k setkávání 	<ul style="list-style-type: none"> Pokles sociálního statusu ve zdrojových lokalitách (sídlíště, vnitřní město)

Zdroj: TEMELOVÁ, J.; OUŘEDNÍČEK, Martin. *Současná česká suburbanizace a její důsledky*. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/soucasna-ceska-suburbanizace-a-jeji-dusledky.aspx>>.

V následující části práce jsou zkoumány změny prostředí ve vybrané suburbanizované obci Němčice na Pardubicku pomocí analýzy socioekonomického prostředí společně s vyhodnocením sociálního klimu obce Němčice. Obec Němčice byla vybrána, protože vykazuje silnou míru suburbanizace a byla na ní již prováděna ekonomická analýza, proto se tato práce dále rozšíří o sociální klima obce a faktory s nimi spojené.

Následná analýza vychází z diplomové práce Hany Vávrové [5], kde byla provedena ekonomická analýza ve čtyřech vybraných obcích v Pardubickém kraji (konkrétně se jedná o obce Starý Mateřov, Kostěnice, Němčice, Libišany) s cílem nalézt míru jejich suburbanizace na základě několika hodnotících kritérií. Výsledky analýzy můžeme vidět v tabulce níže.

V tabulce níže je celkové vyhodnocení stavu suburbanizace ve vybraných obcích dle Vávrové. V Libišanech a Kostěnicích se suburbanizace vůbec neprojevila. Naopak ve Starém

Mateřově se začala suburbanizace projevovat ve velké míře již při růstu počtu obyvatel v polovině 90. let. V celkových analýzách byl tento jev potvrzen. A nakonec obec Němčice jsou typickým příkladem velice silně suburbanizované obce.

Jako obec s největší mírou růstu suburbanizace byla na základě provedené analýzy zjištěna obec Němčice (ve všech hodnotících kritériích v obci Němčice vyšla vysoká čísla), která bude předmětem další analýzy v této diplomové práci.

Tabulka 2: Míra suburbanizace dle sledovaných hodnot u vybraných obcí v procentech

Název obce	Míra změny počtu obyvatel		Míra změny příjmů fyzických osob ze závislé činnosti na 1 ekonomicky aktivního obyvatele		Míra změny výdajů na veřejné osvětlení na 1 ekonomicky aktivního obyvatele		Míra změny výdajů na odpadové hospodářství na 1 ekonomicky aktivního obyvatele		Míra změny výdajů na péči o veřejnou zeleň na 1 ekonomicky aktivního obyvatele		Celková míra suburbanizace
	1	Žádáná	-4	Žádáná	526	Žádáná	25	Mírná	73	Žádáná	
KOSTĚNICE	1	Žádáná	-4	Žádáná	526	Žádáná	25	Mírná	73	Žádáná	Žádáná
LIBIŠANY	17	Mírná	10	Žádáná	532	Žádáná	-3	Žádáná	17	Žádáná	Žádáná
STARÝ MATEŘOV	53	Silná	23	Mírná	88	Silná	32	Silná	x	x	Silná
NĚMČICE	342	Velmi silná	178	Velmi silná	201	Velmi silná	76	Silná	-13	Silná	Velmi silná

Zdroj: zpracováno na základě VÁVROVÁ, H., Suburbanizace – příležitost nebo hrozba pro malé obce, diplomové práce, Univerzita Pardubice

Na základě předchozí vypracované analýzy se další část práce zaměřuje na *zjištění spokojenosti s životem obyvatel v obci Němčice a ostatními službami*, které obec poskytuje. Výzkumnou metodou bylo zvoleno vlastní dotazníkové šetření zkoumané suburbánní lokality. Tato metoda byla zvolena vzhledem k tomu, že statistiky dané lokality nemají téměř žádná data o sociálním klimu nových i starých obyvatelích obce a proto bylo zvoleno dotazníkové šetření, kde se otázky zaměřují na spokojenost občanů s místním společenstvím a ostatními službami, která obec nabízí. Dotazník představuje efektivní techniku, při které je možné zahrnout vysoký počet respondentů při poměrně nízkých finančních a časových nárocích. Již vytvořený dotazník byl získán z publikace *Jak sledovat indikátory udržitelného rozvoje na místní úrovni*. [6]

Dotazníkové šetření bylo prováděno v období červen - červenec roku 2012. Oslovení respondenti byli vybráni náhodně v různých částech obce. Všichni respondenti odpovídali na základě svého uvážení a svého názoru. Respondenti, kterých se šetření týkalo, byli starší 15 let. Výběr respondentů byl zcela náhodný, v různých dnech a časech. Největší koncentrace obyvatel ve dnech výzkumu byla na dětském hřišti a okolí tenisového hřiště, kde je v blízkosti místní hospůdka. Dotazník byl zcela anonymní. Několik obyvatel nebylo ochotno podílet se

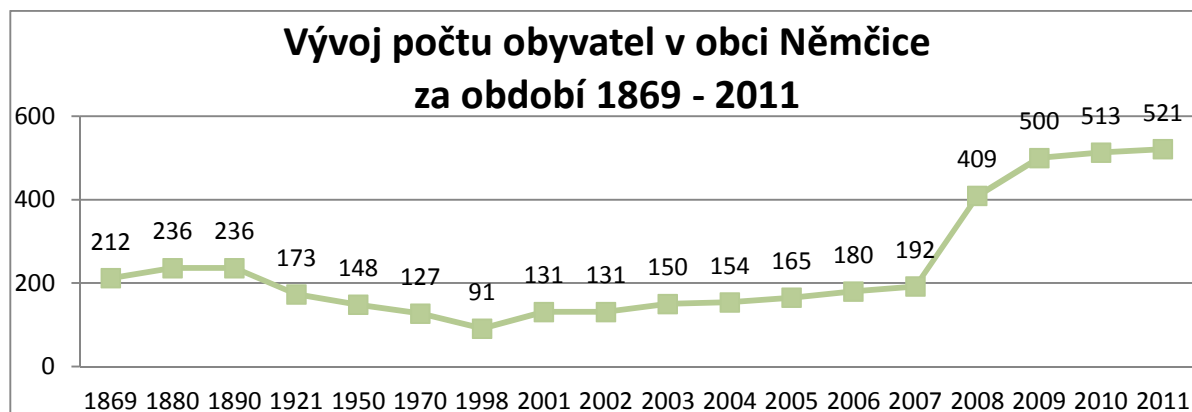
na daném výzkumu a bylo celkem zpracováno 55 dotazníků, což je celkem 11 % z celkového počtu obyvatel obce Němčice. Všechny otázky byly sestaveny tak, aby bylo možné na všechny odpovědět. Do dotazníku byly využity otázky z indikátorů udržitelného rozvoje zaměřené na sociální klima.

Závěrečné výsledky jsou uváděny v přehledné podobě grafů a tabulek tak, aby jednotlivá zjištění byla možná zohlednit a využít jako podklad a inspiraci orgánům obce při konkrétních opatřeních a rozhodnutích. Zjištěné výsledky byly poté použity pro komparaci s další vybranou obcí.

Charakteristika vybrané obce Němčice a vyhodnocení šetření

Obec Němčice se nachází v okrese Pardubice, v Pardubickém kraji. Obec se nachází na pravém břehu řeky Labe zhruba 6 km od Pardubic. **Obec Němčice** se nachází v Polabské nížině, mezi Pardubicemi a Hradcem Králové na úpatí hradu Kunětická hora na rozloze 466 ha v nadmořské výšce 230 m. Vývoj počtu obyvatel od roku 1869 je vidět v grafu níže.

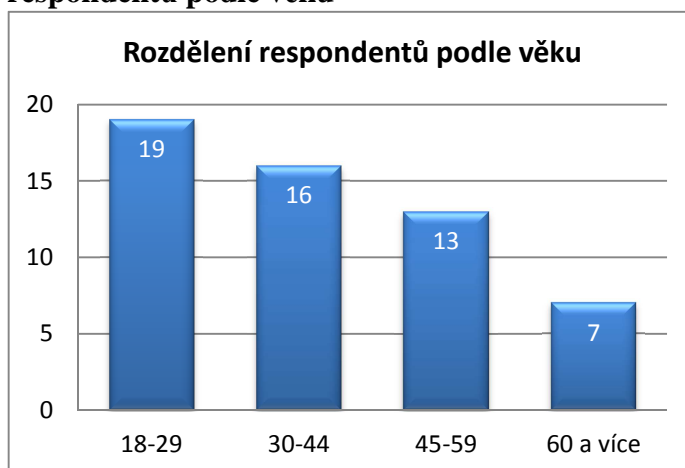
Graf 1: Vývoj počtu obyvatel v obci Němčice za období 1869 - 2011

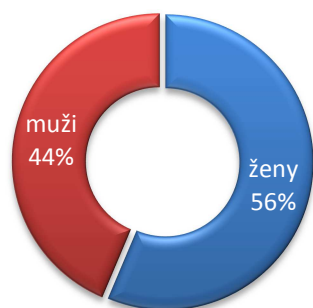
Zdroj: vlastní konstrukce z dat ČSÚ

Jak je z grafu počtu obyvatel výše vidět, počet obyvatel od roku 1998 stále stoupá. Poměr dotazovaných respondentů byl mezi ženami a muži téměř vyrovnaný, tj. na dotazník odpovědělo celkem 31 žen (56 %) a 24 mužů (44 %). Nejvíce jsou v dotazníku zastoupeny věkové skupiny 18 - 29 let, od 30 - 44 let a od 45 - 59 let, které byly osloveny. Nejmenší skupina oslovených je ve věku 60 a více. Dále se práce zaměřuje na výsledky jednotlivých otázek z dotazníku, které byly respondentům kladeny.

Graf 2: Rozdělení respondentů podle věku

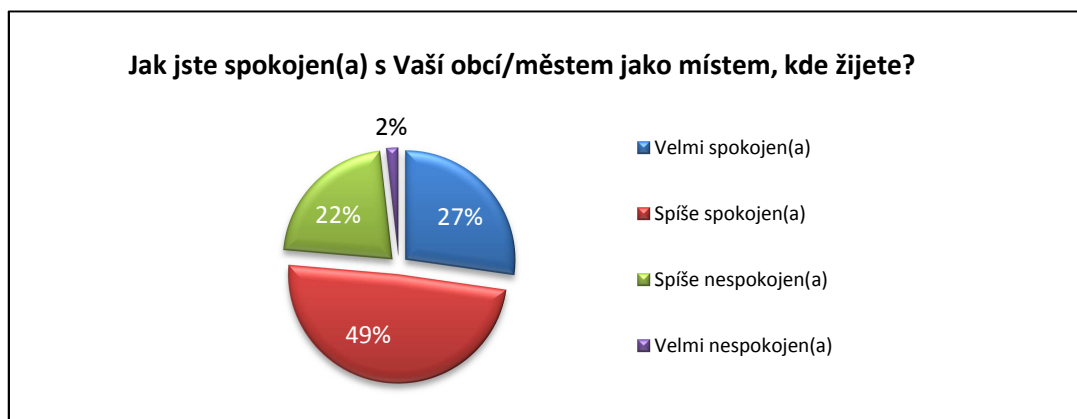
Rozdělení respondentů podle pohlaví

Zdroj: vlastní konstrukce na základě vlastních údajů

První otázka byla zaměřena na to, jak jsou obyvatelé spokojeni s obcí jako místem, kde žijí nebo pracují. Z odpovědí na úvodní otázku plyne, že většina respondentů je s životem v obci spíše spokojena. U žen je spokojenost s životem v obci výrazně lepší než u mužů (ženy 64 % a muži 29 %). V obci je patrné, že na straně občanů převažuje spíše spokojenost s životem v jejich obci, a to 49% ze všech dotazovaných. Jen malé procento obyvatel je s životem v obci velmi nespokojeno (2%).

Graf 3: Jak jste spokojen(a) s Vaší obcí/městem jako místem, kde žijete?

Zdroj: vlastní konstrukce na základě vlastních údajů

Tématem další otázky je, jak jsou obyvatelé spokojeni s různými oblastmi života a dostupností veřejných služeb v obci Němčice. Obyvatelé obce jsou spíše nespokojeni (57 %) s dostupností veřejných služeb, co se týče zdravotních služeb, škol, mateřských školek, pošty v obci atd., a to z toho důvodu, že dané veřejné služby v obci nejsou přítomny. Nejbližší zdravotní zařízení nebo nemocnice jsou vzdáleny 10 km v Pardubicích nebo 20 km v Hradci Králové.

Dostupnost a nabídka vzdělání v obci, neboli přítomnost mateřské školy a základní školy v případě této obce není. Základní a mateřské školy se dají navštívit v okolních vesnicích např. Dříteč, Sezemice, Ohrazenice – Pardubice, ale dostupnost dojíždění do těchto zařízení je dobrá. Přítomnost základních veřejných služeb v obci je shrnuta v níže uvedené tabulce.

Obyvatelé obce musí za svojí práci denně dojíždět, ať svými přepravními prostředky nebo městskou hromadnou dopravou Pardubice, která do obce také zajíždí (autobus č. 16). Starousedlíkům by vyhovovala práce v obci, místo každodenního dojíždění do větších měst, proto je 38 % dotázaných spíše nespokojena s dostupností práce v obci. Toto procento dotázaných by ocenilo práci v místě svého bydliště. Celkem 27 % dotázaných obyvatel jsou spokojeni s každodenním dojížděním za prací a nepotřebují hledat práci v obci.

Jako v každé jiné obci probíhají volby do zastupitelstev a volby starosty nebo starostky, na kterém se podílejí občané obce. V zastupitelstvu obce pro volební období v roce 2010 je podíl žen a mužů velice vyvážený (zastoupení: muži 56 % a ženy 44 %). Většina obyvatel, tudíž 56 %, je spíše spokojena s možností rozhodovat a podílet se na plánování věcech veřejných v obci. Tedy z odpovědí z dotazníkového šetření existuje zájem nových obyvatel podílet se na dění kolem nich a aktivně se účastnit na řízení obce. Všeobecně nově příchozí mladí obyvatelé bývají často aktivní a vzdělaní lidé s cennými životními zkušenostmi a kontakty

podle některých autorů mohou být právě v této oblasti velkým přínosem pro obec. Významným důvodem mohou být oproti starousedlíkům rozdílné názory na rozvoj obce.

Na otázku, která se týkala kvality životního prostředí v obci a v okolí, dotazovaní respondenti odpovídali velice kladně a jsou velice spokojeni s místem, kde bydlí i s jeho okolím. Jelikož jsou spokojeni s místem, kde žijí, je důležité právě i to prostředí ve kterém se pohybují, aby byli celkově spokojeni s životem v obci. Z průzkumu vyplývá, že 44 % je velmi spokojeno s životním prostředím a 54 % je spíše spokojeno s životním prostředím obce.

Lidé mají určitou potřebu si vyjít na procházku, načerpat novou energii a nadýchat se čerstvého vzduchu a hlavně relaxovat. K tomu jsou velmi potřebné plochy určené k oddychu a relaxaci. Obyvatelé obce jsou spíše spokojeni s kvalitou a dostupností ploch v obci určených k oddychu a to 62 %. A celkem 33 % obyvatel je velmi spokojeno s kvalitou ploch určených k oddychu.

V následující tabulce jsou odpovědi respondentů na následujících 17 bodů týkajících se základních služeb.

Tabulka 3: Spokojenost občanů obce s dostupností základních služeb

	Nakolik jste spokojen s dostupností následujících služeb ve Vaší obci?	Absolutní počet odpovědí					% z celkového počtu respondentů				
		Velmi spokojen/a	Spíše spokojen/a	Spíše nespokojen/a	Velmi nespokojen/a	Nevím, nemohu hodnotit	Velmi spokojen/a	Spíše spokojen/a	Spíše nespokojen/a	Velmi nespokojen/a	Nevím, nemohu hodnotit
1	Lékařská péče v obci	0	0	38	15	2	0,0%	0,0%	69,1%	27,3%	3,6%
2	Záchranná služba/pohotovost	0	0	40	11	4	0,0%	0,0%	72,7%	20,0%	7,3%
3	Sociální služby	0	2	33	14	6	0,0%	3,6%	60,0%	25,5%	10,9%
4	Policie	0	23	26	2	4	0,0%	41,8%	47,3%	3,6%	7,3%
5	MŠ	0	15	35	0	5	0,0%	27,3%	63,6%	0,0%	9,1%
6	ZŠ	0	19	19	10	7	0,0%	34,5%	34,5%	18,2%	12,7%
7	SŠ a učiliště	0	28	21	2	4	0,0%	50,9%	38,2%	3,6%	7,3%
8	Doprava do zaměstnání	15	21	17	1	1	27,3%	38,2%	30,9%	1,8%	1,8%
9	Doprava do školy pro děti	13	26	12	0	4	23,6%	47,3%	21,8%	0,0%	7,3%
10	Sportovní zařízení	31	23	0	0	1	56,4%	41,8%	0,0%	0,0%	1,8%
11	Kulturní zařízení	0	0	17	35	3	0,0%	0,0%	30,9%	63,6%	5,5%
12	Činnost spolků	8	32	6	0	9	14,5%	58,2%	10,9%	0,0%	16,4%
13	Rekreační vyžití	15	33	6	0	1	27,3%	60,0%	10,9%	0,0%	1,8%
14	Prodejny se základním sortimentem	0	0	4	50	1	0,0%	0,0%	7,3%	90,9%	1,8%
15	Speciální prodejny	0	0	6	47	2	0,0%	0,0%	10,9%	85,5%	3,6%
16	Možnost vzdělávání (kurzy)	0	0	12	40	3	0,0%	0,0%	21,8%	72,7%	5,5%
17	Údržba a čistota obce	23	23	9	0	0	41,8%	41,8%	16,4%	0,0%	0,0%

Zdroj: Vlastní konstrukce na základě dotazníkového šetření

Vzhledem k tomu, že v obci není žádný lékař, jsou obyvatelé spíše nespokojeni s dostupností této služby a to na 69,1 %. Ani záchranná služba a pohotovost nemá v obci pevné stanoviště, avšak respondenti si na tuto služby nestěžují. Spíše nespokojených obyvatel, že v obci není tato služba, je 72,2%. Především starší občané nemají špatné zkušenosti s přivolanou záchrannou službou. Jeden respondent odpověděl, že při vážných případech je sanitka v obci cca za 10 minut z Pardubic a shledává tento čas velmi optimální. Stanice státních příslušníků policie v obci také není. Jak se dozvíme níže, obyvatelé shledávají obec za velmi bezpečnou (bez kriminality).

Vzdělávací instituce v obci nejsou a studenti musí každý den dojíždět. Dojíždění školáků a studentů do škol je méně nepříznivé, obyvatelé jsou spíše spokojeni s dojížděním a to celkem 47,3 %. Do suburbanizované obce se nejvíce stěhují mladé rodiny s dětmi nebo maminky na mateřské dovolené. Většina respondentů je nejvíce nespokojena s dostupností mateřské školy v obci, celkem 63,6 %. Každodenní dojíždka do zaměstnání většině respondentů nevádí, naopak jsou velmi spokojeni 27,3 % a spíše spokojeni 38,2 %. Většina respondentů dojíždí do

zaměstnání hromadnou dopravou nebo osobním automobilem.

Sportovní zařízení v obci je velmi oblíbené. Je zde nové dětské hřiště a dvě multifunkční hřiště. Odehrávají se zde pravidelné nohejbalové turnaje nebo kurzy lukostřelby. Většina obyvatel shledává sportovní zařízení jako velice prospěšné. Celkem 56,4 % obyvatel je velmi spokojeno s kvalitou a dostupností hřišť.

Žádné kulturní zařízení v obci není. Nenajdeme zde ani knihovnu, kino, galerii či divadlo apod. Více než polovina, čili 63,6 %, je velmi nespokojena, že v obci není žádná kulturní instituce. Ale naopak, jako skoro v každé menší obci se pořádají jak pro děti, tak pro dospělé různé kulturní akce. Nejvíce diskutovaly matky na mateřské dovolené o tomto tématu. Jsou velice rády, že se každý rok pro děti pořádají různé soutěže, hry, výlety atd. Seznam kulturních akcí pro rok 2012 bylo uvedeno již v tabulce výše.

S činnostmi spolků v obci jsou obyvatelé spíše spokojeni na 58,2 %. Například 16,4 % respondentů vůbec netuší, zda v obci nějaké spolky jsou, takže nemohou hodnotit.

V okolí celé obce je mnoho možností, kam vyrazit za rekreací. V blízkosti je mnoho lesů, turistických tras, cyklistických tras, hrad Kunětická hora a mnoho dalších možností. S možností rekreačního vyžití je 27,3 % respondentů velmi spokojeno a 60 % je spíše spokojena. Takže přes 80 % respondentů jsou spokojeni.

Naopak, kde obyvatelé strádají a častěji vyhledávají, je prodejna se základním sortimentem v obci. V obci tedy není žádný obchod se základními potravinami a žádné jiné typy speciálních prodejen (textil, sport apod.). Na základě této otázky, bylo zodpovězeno, že nejbližší možnost nákupu základních potravin je v blízké vesnici Ráby, cca 2 km od obce. Na základě průzkumu, kdyby se obyvatelé vydali na nákup pěšky, cesta by trvala přibližně 36 minut, což je velice nepohodlné a zdlouhavé na úkor vlastního volného času. A proto 90,9 % dotazovaných odpovědělo v dotazníku, že jsou velice nespokojeni s dostupností prodejny se základním sortimentem. Respondenti by byli rádi a uvítali by, kdyby byla přítomna aspoň malá prodejna se základními potravinami.

Je tomu stejně při otázce s dostupností specializovaných prodejen (textil, sport atd.) v obci, kde také nejsou. Lidé jsou velmi nespokojeni na 85,5 %.

Navzdory tomu, že přímo v obci není žádná velká vzdělávací instituce, je tu jiná možnost rozvíjet svoje vzdělání. Nejde nejen o vzdělání pro studenty a školáky, ale i pro dospělé. V obci jsou dvě možnosti sebevzdělání a to výuka anglického jazyka s přípravou na

Cambridgské zkoušky a doučování technických předmětů s přípravou na přijímací zkoušky středních odborných škol, kterou nabízejí místní obyvatelé.

Do obce jezdí každý měsíc technické služby. Respondenti jsou velmi spokojeni se zajištěním údržby a celkové čistoty obce (41,8 %). Je zde i možnost darovat onošené a nepotřebné šatstvo, které pomůže jiným. Je zde i možnost zpětného odběru elektrických svítidel včetně zářivek. Odběr je zajištěn v úředních hodinách na obecním úřadě. Dále je tu možnost při větším množství komunálního odpadu vlastní popelnice koupit jednorázový pytel určený ke svozu odpadu. V obci se také nachází kontejnery na tříděný odpad – papír, plast a sklo. Tři respondenti odpověděli, že mají i možnost ukládat dřevitý odpad (což jsou větve, křoviny, apod.) na vyznačené místo, kde se každoročně pálí čarodějnice. Každý rok je v obci přistaven kontejner na objemný směsný komunální odpad (odpad ze zeleně, textilie, nábytek, linolea, koberce a další.).

Poslední otázka dotazníkového šetření se týkala bezpečnosti občanů obce. V obci Němčice nebyly zaznamenány žádné závažné trestné činy ani jiné protizákonné akce. Bylo zaznamenáno pouze několik drobných trestních činů, jako jsou krádeže a vandalismus, ovšem žádné závažné trestné činy či jiné protizákonné akce nebyly dle respondentů a pana starosty učiněny. Z dotazníkového výzkumu vyplývá, že respondenti považují svojí obec za bezpečnou. Přesně polovina dotazovaných mužů je s bezpečností v obci velmi spokojeni a zbytek dotázaných mužů je spíše spokojeno. U žen je tento názor velice podobný. Celkem 42 % žen shledává obec jako velmi bezpečnou k životu a 52 % žen vnímá obec jako spíše bezpečnou. Pouze dvě dotázané ženy odpověděly, že obec je spíše nebezpečná.

Předchozí výsledky a shrnutí dotazníkového šetření dále vede k porovnání spokojenosti obyvatel s místním společenstvím s další vybranou suburbanizovanou obcí Žernov.

Komparace spokojenosti obyvatel s místním společenstvím a ostatními službami ve vybraných obcích

V této části práce budou porovnány dvě vybrané obce Němčice a Žernov. Obec Žernov byla pro porovnání vybrána z toho důvodu, že již v této obci proběhl výzkum týkající se spokojenosti obyvatel s místním společenstvím a ostatními službami. Výzkum obce Žernov byl proveden Ing. Martinem Maštálkou, Ph.D. [7] a právě z jeho zpracované studie budou využita data pro komparaci. Kvalita sociálního klimatu v obcích bude zhodnocena z hlediska dostupnosti a kvality vzdělání, životních podmínek občana, pracovních podmínek a zhodnocení společenství jako takového. Nejprve začneme popisem obce Žernov. Obec

Žernov se nachází v severovýchodních Čechách v okrese Náchod, v kraji Královéhradeckém.

Porovnání dostupnosti a kvality vzdělání a služeb v obcích

V Žernově je dostupnost nejbližší základní školy a mateřské školy od obce 3 km. V obci Němčice je nejbližší základní škola a mateřská škola přibližně 1,5 km, tj. 2 min. osobním automobilem, proto je dostupnost základní školy a mateřské školy shledávána obyvateli jako výborná. Co se týká ostatních základních zařízení v obcích, jako jsou např. pošta, policie, zdravotní zařízení a jiné nejsou k dispozici ani v jedné z obcí a obyvatelé musejí za těmito službami dojíždět. V obci Žernov je umístěna knihovna, která obyvatelům v Němčicích chybí, a uvítali by jí v obci rádi. V současné době se o otevření knihovny v obci neuvažuje z důvodu chybějících prostorů na její umístění. Hřiště a jiné sportovní zařízení, kde se obyvatelé mohou odreagovat, se v obou obcích nachází. Stejným nedostatkem jako v obci Žernov trápí obyvatelé dostupnost obchodu se základními potravinami. V níže uvedené tabulce jsou shrnuty dostupnosti základních veřejných zařízení v obou obcích.

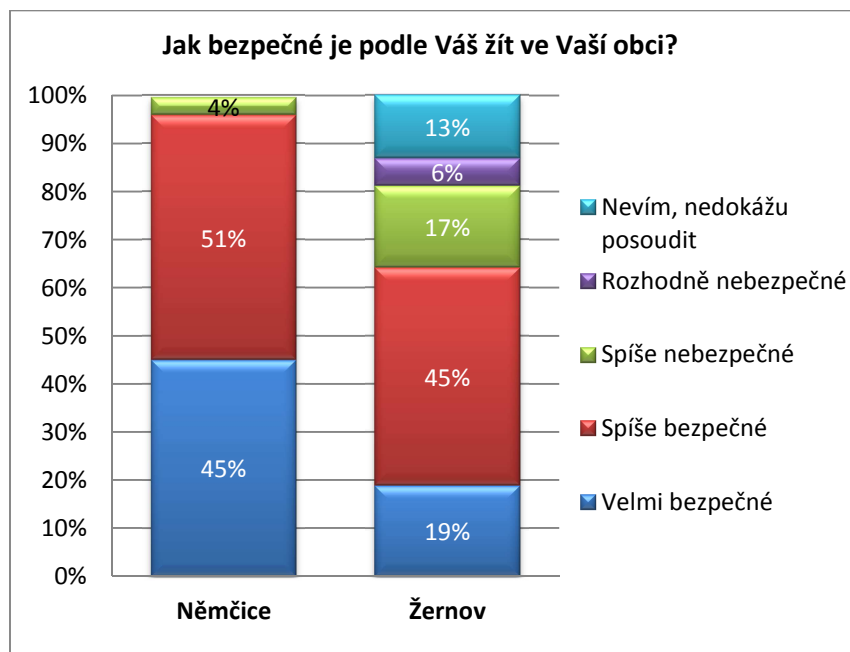
Tabulka 4: Dostupnost a přítomnost základních veřejných zařízení

Přítomnost zařízení v obci:	Němčice	Žernov
Dostupnost ZŠ, MŠ a SŠ	Výborná	Dobrá
MŠ, ZŠ a SŠ	Ne	Ne
Česká pošta	Ne	Ne
Policie	Ne	Ne
Zdravotnické zaříz. a jiné služby	Ne	Ne
Sportovní zařízení	Ano	Ano
Knihovna	Ne	Ano
Sportovní zařízení	Ano	Ano
Prodejny se zákl. sortimentem	Ne	Ne

Zdroj: vlastní konstrukce ze získaných dat

Dle níže uvedeného grafu je na první pohled zřejmé, že respondenti z obce Němčice považují svojí obec za velmi bezpečnou oproti respondentům obce Žernov a to téměř o 26 %. Důvody proč vnímají respondenti obec Žernov za spíše nebezpečnou (17 %) nám nejsou známy.

Graf 41: Jak bezpečné je podle Vás žít ve Vaší obci?

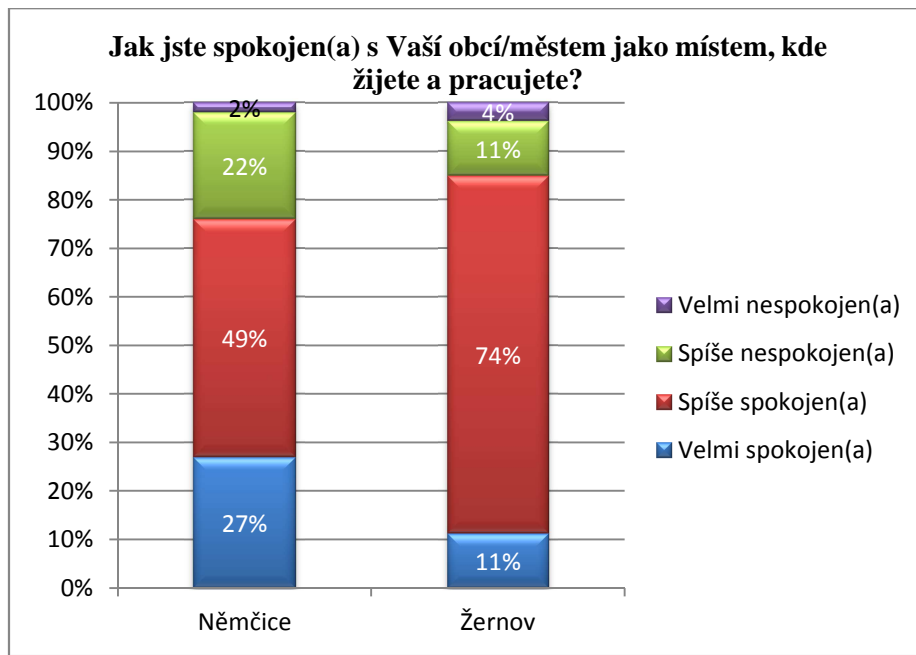

Zdroj: vlastní konstrukce ze získaných dat

Spokojenost občanů a participace na věcech veřejných

Spokojenost občanů je ukazatel, který vyjadřuje míru spokojenosti s místem, kde žijí, jako jeden ze základních předpokladů sociální soudružnosti a stability společnosti. Míra spokojenosti v jednotlivých obcích je přiměřeně stejná. V obci Žernov je patrné, že na straně občanů převažuje spíše spokojenost s životem v jejich obci (74%). Skoro 4 % dotázaných poukazovala na drobné nedostatky v obci, které jim nevyhovují.

Graf 5: Jak jste spokojen(a) s Vaší obcí/městem jako místem, kde žijete a pracujete?

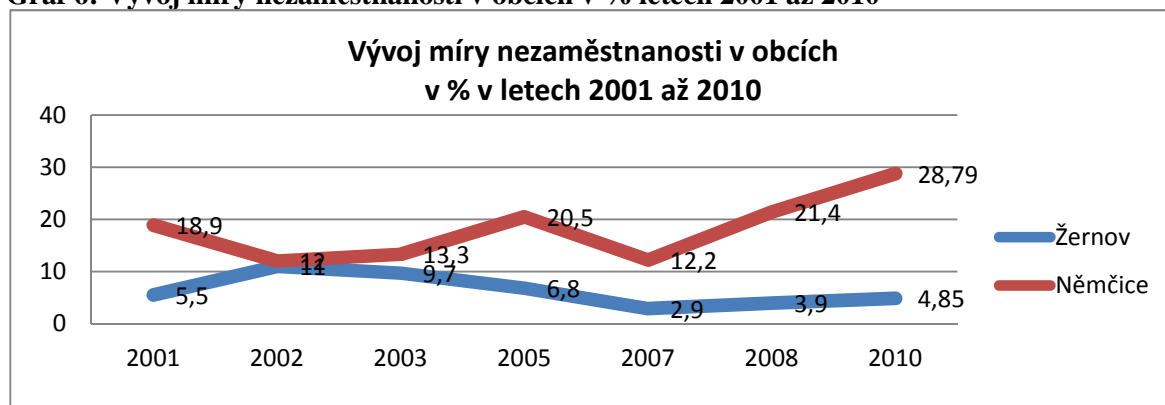

Zdroj: vlastní konstrukce ze získaných dat

Nezaměstnanost v obcích

V obci Žernov je míra nezaměstnanosti velmi nízká oproti obci Němčice. V meziročním srovnání registrované míry nezaměstnanosti v obci Žernov lze říci, že má sestupnou tendenci. Od roku 2008 se míra nezaměstnanosti začala projevovat rostoucím způsobem. V obci Němčice je míra nezaměstnanosti velmi vysoká. V meziročním srovnání v obci Němčice je míra nezaměstnanosti kolísavá a největší nezaměstnanost byla zaznamenána v roce 2010. Graf ukazuje, jak v obci Němčice míra nezaměstnanosti od roku 2007 (12,2 %) stále roste a obec nenabízí obyvatelům obce žádné pracovní příležitosti. Občané shání pracovní místa v okolí svého bydliště nebo ve větších krajských městech. V našem případě se jedná o města Hradec Králové a Pardubice, která se v současné době potýkají s vysokou nezaměstnaností. Jak bylo již řečeno, obec Žernov má sestupnou tendenci míry nezaměstnanosti a z grafu je zřejmé, že nejvyšší míra nezaměstnanosti byla zaznamenána v roce 2002 a to 11 % a od tohoto roku se pouze výrazně snižuje. Největší rozdíl míry nezaměstnanosti obce Němčice oproti obci Žernov je 23,94 % v roce 2010.

Graf 6: Vývoj míry nezaměstnanosti v obcích v % letech 2001 až 2010

Zdroj: vlastní konstrukce z dat ČSÚ

Závěr

Suburbanizace je v dnešní době rozvíjející se proces, který se týká malých obcí v zázemí větších měst. Rezidenční podoba se vyznačuje výstavbou nového bydlení v předměstských lokalitách a tzv. „za městem“ a je předmětem provedené analýzy, která má za cíl identifikovat a analyzovat změny socioekonomického klimatu obcí ve vztahu k probíhajícím suburbanizačním procesům. Suburbanizace způsobuje odliv obyvatel především střední vrstvy z center měst na jejich periferie, což s sebou nese i sociální problémy a společenské vyloučení lidí žijících na předměstí. Suburbanizace je jedním z procesů, která výrazně ovlivňuje sociální prostředí obce. Hlavními nositeli změn jsou nově příchozí obyvatelé. Se suburbanizací jsou spojeny jednak pozitivní důsledky, ale i negativní důsledky.

Cílem práce byla **identifikace a analýza změn socioekonomického prostředí obcí ve vztahu k probíhajícím suburbanizačním procesům**. Pro tuto analýzu bylo nutné nejprve definovat základní pojmy, jako jsou suburbanizace, typy suburbanizace, faktory a příčiny suburbanizace a vymezení sociálních důsledků vlivem suburbanizace. **Dílním cílem bylo na příkladu vybrané obce v suburbánním zázemí města Pardubice vyhodnotit sociální klima obce s ohledem na změny způsobené suburbanizačním procesům**. Práce se zaměřuje konkrétně na obec Němčice, kde proběhly velké změny ve využití území na základě rostoucí suburbanizace.

Byla nastíněna základní charakteristika obce Němčice, zejména pak její občanská vybavenost, dopravní infrastruktura, technická vybavenost atd. Tato charakteristika byla podkladem pro následující analýzu sociálního klimatu v obci. Na základě údajů získaných z Českého statistického úřadu, průzkumu současného stavu lokality a z dotazníkového šetření lze stanovit následující závěry.

Jak už bylo zmíněno výše, v obci Němčice byla prokázána velmi silná a rostoucí

suburbanizace. Největší nárůst obyvatel byl v roce 2008, kdy v obci žilo 409 obyvatel oproti loňskému roku 2007, kde žilo 192 obyvatel. Naopak s porovnáním s obcí Žernov, kde nebyla zaznamenána silná suburbanizace a tedy ani výrazný růst počtu obyvatel. V obci Němčice došlo k velkému populačnímu růstu obce vlivem suburbanizace.

Všem respondentům byla dána možnost vyjádřit vlastní názor na danou věc. Změny v sociálním prostředí v obci má své klady a zápory. Jako hlavní klad lze uvést samotný příchod mladších a bohatších obyvatel. Tento fakt nevyvrací stereotypní představu o tom, že do zázemí obce Němčic se stěhují převážně mladé rodiny. Z průzkumu je vidět, že v obci bydlí pouze 39 obyvatel starších 60 let. V obci existují bezkonfliktní a bezproblémové vztahy mezi novousedlíky a starousedlíky. To, že obec pořádá různé kulturní akce pro všechny občany, přispívá tomu, že noví občané nemají potřebu cítit se izolovaně.

Mladí lidé se často zapojují do politické participace v obci a tím pádem obec roste a rozvíjí se. Většina respondentů, tedy 56 %, je spíše spokojena s možností rozhodovat a podílet se na plánování věcech veřejných v obci. Tedy z odpovědí z dotazníkového šetření existuje zájem nových obyvatel podílet se na dění kolem nich a aktivně se účastnit na řízení obce. Byly vystavěny nové chodníky pro chodce, pro lepší bezpečí při pohybu po obci. Zlepšila se technická vybavenost obce a dopravní infrastruktura na základě dopadů suburbanizace na obec.

Co se týče dopravy obyvatel do zaměstnání, škol a jiných aktivit osobními automobily, velmi roste intenzita dopravy. Tím pádem se i více v obci znečišťuje ovzduší a místní komunikace je více zatěžována. A proto musí obec do budoucna počítat s místními opravami těchto komunikací, protože se předpokládá do budoucna nárůst intenzity dopravy.

Může docházet k rizikům konfliktů mezi původními a novými rezidenty díky odlišnému sociálnímu statusu a životního stylu. Z výpovědí některých dotazovaných respondentů, bylo zřejmé, že jsou v obci mezi obyvateli bezproblémové vztahy. Nepřihlašování trvalého bydliště novými rezidenty způsobují občané celé obci negativní dopad a to tím, že obec nedostává peníze do rozpočtu. Původní a starý obyvatelé nemají v nových suburbíích velké možnosti míst setkávání, v obci je pouze jedna malá hospůdka a jedno dětské hřiště a multifunkční hřiště. Naopak obec pořádá kulturní akce, jak pro dospělé tak pro děti, kde je prostor pro setkávání původních a nových rezidentů.

I přesto, že v obci Němčice došlo k výrazným suburbanizačním procesům, jako je zábor půdy, výstavby nových domů, komunikací, chodníků, veřejného osvětlení, lze říci, že občané jsou

spokojení s životem v jejich obci. Občané této obce jsou spíše spokojeni s dostupností některých veřejných služeb, i přesto, že v obci chybí např. knihovna, obchod s potravinami a jiné speciální prodejny. Přímou v obci chybí i přítomnost mateřských a základních škol o kterých se do budoucna neuvažuje, i přesto, že se v obci nachází 110 dětí mladších 15-ti let. Dnes již každá rodina vlastní alespoň jeden osobní automobil, kterým se musí každodenně přemísťovat a je velkou součástí každé rodiny, aby mohla fungovat ve všech směrech svého života.

V další části práce byly zjištěné informace porovnány s obcí Žernov z hlediska míry spokojenosti obyvatel s místním společenstvím a s životem v obci a ostatními službami a s jejich dostupností. V obou obcích se obyvatelé cítí velmi bezpečně, oproti životu v centrech velkých měst, kde se projevuje vyšší kriminalita než na malých obcích. Také míra spokojenosti v jednotlivých obcích je dobrá a přiměřeně stejná. Což přináší obyvatelům oběma obcím velká pozitiva v životě.

Co se týká se spokojenosti základních zařízení v obcích, jako jsou např. pošta, prodejna se základním sortimentem, policie, zdravotní zařízení a jiné nejsou k dispozici ani v jedné z obcí a obyvatelé musejí za těmito službami dojíždět. Ani v jedné obci se o výstavbě základních škol do budoucna, alespoň prvního stupně, neuvažuje. A to na základě toho, že dostupnost základních, středních i mateřských škol jsou velmi dobrá. V obci Žernov je umístěna knihovna, která obyvatelům v Němčicích chybí, a uvítali by jí v obci rádi. V současné době se o otevření knihovny v obci neuvažuje z důvodu chybějících prostorů na její umístění. Hřiště a jiné sportovní zařízení, kde se obyvatelé mohou odreagovat, se v obou obcích nachází.

Závěrem dle provedeného dotazníkového šetření v obcích můžeme konstatovat, že i přes užší spektrum sportovního, vzdělávacího a jiného vyžití než je v jiných obcích převažuje spíše spokojenost občanů s životem v jejich obcích. Pouze pár respondentů poukazovalo na drobné nedostatky. Míra spokojenosti s kvalitou života se přirozeně liší podle věku respondentů.

Seznam literatury

[1] HNILIČKA, Pavel. *Sídelní kaše: Otázky k suburbánní výstavbě rodinných domů*. 1. vyd. Brno: Era, 2005. ISBN 80-7366-028-8.

[2] SÝKORA, L.: *Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky*. vyd. Praha: Ústav pro ekopolitiku, 2002. ISBN 80-901914-9-5.

[3] Sociální faktory: Suburbanizace. [online]. [cit. 2012-05-22]. Dostupné z: http://people.fsv.cvut.cz/~k127/K_O/UUPS/suburbanizace.pdf

[4] TEMELOVÁ, J.; OUŘEDNÍČEK, Martin. *Současná česká suburbanizace a její důsledky*. Dostupný z WWW: <http://www.mvcr.cz/clanek/soucasna-ceska-suburbanizace-a-jeji-dusledky.aspx>.

[5] VÁVROVÁ, Hana. *Suburbanizace: příležitost nebo hrozba pro malé obce*. 2011. vyd. Univerzita Pardubice: Univerzita Pardubice, 2011, s. 88.

[6] ŠILHÁNKOVÁ, V.: *Jak sledovat indikátory udržitelného rozvoje na místní úrovni: Návod na zpracování případových studiích*. 2010. vyd. s. 82. ISBN 978-80-904671-3-2.

[7] MAŠTÁLKA, M. Civitas Per Populi: Případová studie - obec Žernov. [online]. [cit. 2012-07-19]. Dostupné z: <http://www.civitas-group.cz/vyzkum/>